

MONIKA AUCH Marie Skeie werkt als PhD-kandidaat aan de University of South-Eastern Norway. Ze onderzoekt hoe de collectieve openbare ruimte door het verzamelen van en verven met planten, deel van onze identiteit kan uitmaken. Een workshop in Noorwegen bij deze onderzoekster zet verven met planten in een bredere context.

Plantaardig verven als *landcraft*

Marie Skeie is na omzwervingen door Japan, Brazilië en Schotland uiteindelijk neergestreken in haar geboortedorp aan het prachtige Hardangerfjord. Te midden van het ongerepte landschap geeft ze workshops in het herkennen en verven met in het wild verzamelde planten. Direct achter haar huis gaat de steile berghelling omhoog, waar we op zoek gaan naar materiaal. Later zullen we de geplukte planten uit deze wilde achtertuin verwerken en er strengen van de beroemde Noorse Spelsau wol mee verven.

VERZAMELEN

Het is voor Marie vanzelfsprekend dat er een balans is, een uitgewogen 'geef en neem' relatie tussen de gemeenschap waarin zij leeft en haar werk als kunstenaar. Ze kiest bewust geen nomadische leef- en werkwijze. Het telkens verhuizen van haar project zou de uitkomsten buiten hun economische en culturele context halen en minder betekenisvol maken. 'Het is belangrijk, dat het project wortels heeft. Ik woon nu enige tijd in dit dorp en ken het landschap. Toen ik hier net woonde, nodigde ik burens en dorpsgenoten uit voor een workshop om de kleuren van het landschap in kaart te brengen. Na afloop namen ze hun verfstalen, een zelf geleverde zijden sjaal en nieuwe kennis over hun leefomgeving mee naar huis. Als je lokale planten verzamelt en ermee gaat verven kijk je daarna anders naar je omgeving! Net als bij paddenstoelen verzamelen, analyseer je de omgeving, je leest het landschap en denkt: "...zouden ze hier kunnen groeien?"

BOTANISCH KLEURENLABORATORIUM

Marie begint de workshop met een introductie over het verfproces en geeft historische informatie over de omgeving. Ze vertelt over haar ervaringen en laat een indrukwekkende bibliotheek met stalen wol, zijde en katoen zien. Haar bibliotheek is ingedeeld naar de herkomst van het verfmateriaal - paddenstoelen, zeewier, algen, planten.

Voortzetten van de verzamelaarstraditie

We beperken ons tot het verven van wol, een dierlijke vezel. Eerst weken we de wol in warm water om de vezels te openen en mogelijk stijfsel of andere toevoegingen te verwijderen. Daarna klauteren we de helling omhoog en verzamelen enkele boodschappentassen vol berkentakken, wederik (*Lysimachia vulgaris*) en sint-janskruid (*Hypericum perforatum*).

De takken, bladeren en bloesems worden per soort afzonderlijk in een ruime hoeveelheid water tot aan het kookpunt gebracht, waarna ze één uur lang moeten sudderen. Dan wordt aluin als beits toegevoegd. Het water wordt afgegoten en de wol die in warm

3

1

2

water geweekt heeft, wordt toegevoegd en af en toe omgeroerd. De wol moet los kunnen bewegen in een ruime hoeveelheid water (zie toelichting voor hoeveelheden). Een uur later is de wol geverfd en kleurt bijna lichtgevend geel. Een lichtere geeltint bereik je met wederik, een olijfgroen met sint-janskruid.

SLEUTELMOMENT

Marie vertelt over haar PhD-onderzoek. Ze brengt de kleuren van natuurlijke verfplanten die hier rond de fjord, in de bossen en in de bergen groeien in kaart. Verven met deze planten blijkt soms een verrassend onvoorspelbaar proces.

Een sleutelmoment en een belevenis op zich is het verzamelen van planten, in haar eentje of met groepen. 'Al sinds generaties is het in mijn familie - zoals in heel Noorwegen - deel van het leven om planten, bessen en paddenstoelen te verzamelen. Ook al kun je potten jam in de winkel kopen; het gaat om het gevoel en de ervaring, dat je samen met anderen deze planten in de natuur hebt gezien, gevonden, herkend, verzameld en bewerkt. Tegelijkertijd merk je daardoor veranderingen in het bos op, en nieuwe planten, bijvoorbeeld ongewenste exoten zoals de Himalaya springbalsemien. Zo ontstaat nieuwe kennis over onze leefomgeving.¹ Deze actuele kennis wordt in de lokale collectieve herinnering opgeslagen. Zo komen

verleden, heden en toekomst bij elkaar in de uren van gemeenschappelijk verzamelen en verven. Daarover doe ik onderzoek en publiceer ik.'

NOORWEGEN EN GAZA

Skeie ziet de workshops als collectieve maakprocessen, de deelnemers moeten ruimte hebben voor hun eigen experimenten en doelstellingen. 'Ik neem kinderen mee om in de buurt te wandelen en hun omgeving te verkennen. Ik ben niet de lerares, we ontdekken gezamenlijk. Doel is om te ontdekken hoe planten ons verbinden met het leefgebied en met elkaar. Het stimuleert de nieuwsgierigheid van kinderen door gewoon te kijken en te ruiken. Ze leren respect voor planten en leren gedifferentieerd naar planten te kijken. Ik doe deze workshops ook in Gaza, in Palestina. Daar ligt de focus op de identiteit en verbondenheid met het land, het heeft een politieke

Foto's

1 Marie Skeie's stalencarrier plantaarlijk geverfd de garens en stoffen.

2 Verzamelen van wederik.

3 Extractie van verfstof uit planten door sudderen.

4/5 Wol geverfd met wederik en berkentakken, respectievelijk lichtgele en felgele kleur.

6 Installatie 'Hypericum', 2020, met sint-janskruid (Hypericum) geverfd textiel en glas.

Online

> marieskeie.com

4

5

4

6

UIT DE PRAKTIJK VAN MARIE SKEIE

Verven met planten

Enkele stelregels: Verzamel alleen de benodigde hoeveelheid planten. Neem nooit alle planten mee, laat altijd planten staan. Kijk in de verspreidingsatlas – www.verspreidingsatlas.nl of een plant beschermd is. Verf bij voorkeur buiten. Verf binnen alleen met goede ventilatie. Wees er zeker van dat je geen giftige planten gebruikt. Let op bij het plukken van planten dat plantensap vlekken kunnen veroorzaken.

Vorbereidingen

- Textiel van 100% natuurlijke vezels moet gewassen zijn om andere stoffen te verwijderen.
- Verzamel materiaal zoals: boombast, planten, wortels van planten, vruchten, etcetera.
- Gereedschappen: Roestvrij stalen pannen, roerstok, emmer, ruimte om textiel op te hangen.
- Hulpstoffen: Beits, zoals aluin, als de planten niet al tannine of een andere beits bevatten.

Verfproces

Planten bevatten vaak verfstoffen, die aan textiel hechten. Door de plant in water op te warmen of te verhitten, wordt de verfstof overgebracht op water, dan pas wordt het textiel toegevoegd.

Koud verven is ook mogelijk door de plant voor langere tijd in water te laten weken, eventueel al met het textiel erbij. Om de verfstof beter aan textiel te laten hechten en verbleken in zonlicht te remmen, kun je textiel beitsen met bijvoorbeeld aluin of galapels. Dat werkt goed met dierlijke vezels zoals wol en zijde. Walnoten bevatten van zichzelf tannine en sommige planten, zoals korstmoss, bevatten eveneens natuurlijke beits.

Verfstoffen

Planten bevatten verschillende concentraties aan verfstof afhankelijk van de vindplek, het seizoen, weersinvloeden of naburige planten. Dezelfde plant kan daardoor zeer uiteenlopende resultaten geven tijdens het verven. Die concentraties zijn afhankelijk van de vindplek, het seizoen, weersinvloeden en naburige planten en moeten proefondervindelijk worden getest.

Hoeveelheden plantmateriaal in verhouding tot textiel.

- Verse bladeren: ongeveer 4x zo veel als het gewicht van het textiel
- Verse bloemen: ongeveer 2x zo veel als textiel
- Bast van wortels: 2x zoveel als textiel.
- Bast van wortels moeten

van tevoren worden gemalen of geweekt.

Textiel

- Gebruik 100% natuurlijke vezels voor plantaardig verven (natuurlijke vezels zijn: katoen, viscose, linnen, dierlijke vezels, bijvoorbeeld wol en zijde).
- Het materiaal moet van tevoren gewassen zijn en ontdaan van toegevoegde stoffen.
- Wol mag geen grote temperatuurveranderingen ondergaan om viltten tegen te gaan.

Experimenten

Er zijn veel verschillende manieren om met planten te verven:

- 1 Met een verfbad wordt een gelijkmatige kleur verkregen.
- 2 Koud verven in een glas geeft vaak een oneffen kleur, de glazen containers blijven tot enkele weken staan.
- 3 Soms wordt textiel ingewikkeld, in de aarde begraven of in glazen potten gezet om te fermenteren en pas maanden later weer uitgepakt. De uitkomsten van deze experimenten zijn niet te voorspellen, het verrassingseffect is deel van het proces.

dimensie. In het begin gebruikte ik de *cold dye*-methode, dat is het koud laten fermenteren; planten worden in glazen potten met water en wol in licht gezet, een proces van enkele maanden. Je observeert hoe het verfproces heel langzaam plaatsvindt.'

DE KUNSTENAAR

Marie's werk als kunstenaar omvat samenwerkingenprojecten en installaties. Haar internationale *Stitch* project loopt sinds 2012 in verschillende landen. De recente installatie *Hypericum* bestaat uit glazen bollen die in lussen hangen, speciaal geblazen in Hebron, Palestina. De fragiele objecten in hun hangende wiegjes ogen kwetsbaar. De lussen zijn met Hypericin, de verfstof uit sint-janskruid geverfd.

Een andere installatie, *Notes from unsettled fields - our ruins lie ahead, behind*, laat in glazen stopen planten uit Palestina en Noorwegen zien die vermengd met gesponnen wollen draden in water liggen. Het fermentatie- en verfproces wordt als een stille, tijdrekkende performance gepresenteerd. De titel van het werk is geïnspireerd door een gedicht van Mahmoud Darwish over het verlaten van het moederland. Skeie verbindt dit met het landschap en onze omgeving en de vraag over wat voor ons ligt en wat we achter ons laten tijdens onze reis door de tijd. ●

Noot

1 Zie: www.verspreidingsatlas.nl met informatie over invasieve exoten.